

אכן אם זרק את המגופה לאשפה בשבת ודאי לא נאסרה, וכוונת
הברייתא היא, שאם זרקוהו בעוד יום – בערב שבת לאשפה,
אסורה, כיון שגילה דעתו לפני שבת שאינה חשובה לו ככלי.
הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין שברי כלים: אמר רב המדורי,
אמר שמואל, קרומיות – רצועות עץ דקות של מחצלת ישה
שנפרדו ממנה, מותר לטלמלם בשבת. שואלת הגמרא: מאי טעמא
– מה טעם ההיתר, לאיזה שימוש ראויות הקרומיות שהיא מותר
לטלטלן בשבת. משיבה הגמרא: אמר רבא, בר המדורי אסברא לי
– הסביר לי את טעם דבריו, שהרי המחצלת גופא – עצמה, למאי
היא – למה היא ראויה, הלא לכסויי בית עפרא – לכסות בה עפר,
ואם כן הני נמי – גם קרומיות אלו שיצאו מן המחצלת חוץ לכסויי
בהו מינופת – ראויות הן לכסות בהן לכלוך, וכיון שמשמשות עדיין
לכיסוי כבתחילה, לא נשתנה דינן בזה שנפרדו, ואף הן מותרות
בטלטול.
הלכה נוספת בענין שברי כלים: אמר רבי זירא, אמר רב, שירי
פרומיות – חתיכות בד שנשארו מטליות, אסור לטלמלן בשבת.
מביאה הגמרא ביאור הדבר: אמר אביי, דברי רב נאמרו במחצלות
– חתיכות בד שאין שיעור שלש אצבעות אורך על שלש
אצבעות רוחב, ולא חוץ – שאין ראויות לא לענינים שזה השיעור
שאותו מחשיבים להצניע ולא לענינים שהשיעור שמצניעים גדול
אף יותר מזה, וכיון שאין ראויות לכולם אסור לטלטלן בשבת.
ברייתא שנחלקו בה בענין שברי תנור ישן: תנו רבנן בברייתא, שברי
תנור ישן שכבר הוסק, הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר ומותר
לטלטלם, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אין ניטלין – אסור
לטלטלם. העיר רבי יוחנן משום – בשם רבי אליעזר בן יעקב, על
שברי תנור ישן, שניטלין – מותר לטלטלם בשבת, כרבי מאיר, ועל
ביטוי של תנור, שאינו צריך בית יד לאוחזו כדי להתיר טלטולו
בשבת.
הגמרא דנה האם נחלקו בשברי כלים. שואלת הגמרא: במאי
קמיפלגי – במה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה. משיבה הגמרא: אמר
אביי, בעושי מעין מלאכה ואין עושי מעין מלאכה קמיפלגי –
נחלקו בשברים שניתן להשתמש בהם למלאכה כל שהיא, אך אינה
מעין מלאכתם הראשונה שהיא האפיה, ואזא רבי יהודה למעמיה
– ודבר זה שאמר רבי יהודה, לשיטתו אמרו, ששנה במשנתנו ששבר
כלי אינו ניתן בטלטול, אלא אם עושה מעין מלאכתו הראשונה,
ורבי מאיר למעמיה – אמר דבריו לשיטתו, ששנה במשנתנו שמותר
לטלטל שברי כלים אף כשעושים מלאכה אחרת שאינה מעין
מלאכתם הראשונה.
רבא מקשה על דברי אביי: מתקיף לה – מקשהו רבא, אי הוי – אם
כך שמחלוקתם כאן היא כמחלוקתם במשנתנו לענין שברי כל
הכלים, אדמיפלגי – עד שהם חולקים בשברי תנור, ליפלגו –
עליהם לחלוק בכל שברי הכלים בעלמא – שבעולם, ומדוע נחלקו
דווקא בשברי תנור.
רבא מסיק מכך שנחלקו דווקא בשברי תנור, ומבאר באיזה אופן
נחלקו: אלא אמר רבא, בשברי דהאי תנור קמיפלגי – מחלוקתם
היא בשבריו של תנור העשוי כעין זה שנחלקו לגביו לענין טומאה
במשנה זו שאביא כאן, דתנן במשנה (כלים פ"ה מ"ז) בענין טומאת תנור,
נתנו לתנור על פי הבור או על פי הדות – חפירה המחווקת בכותל
אבנים, ונתן שם בין דפנות התנור לדפנות הבור אבן, ודחקה שם,
כדי שיעמוד התנור באויר הסמוך לבור ולא יפול לבור. נחלקו
התנאים האם תנור כזה מקבל טומאה או לא. רבי יהודה אומר, אם
התנור מונח באופן שכאשר מסיק את הבור מלמטה, עולה החום אל
התנור והוא נפסק מלמעלה, דחינו שמבעיר אש בקרקע הבור ומניח
את התנור סמוך לדפנות הבור, ואינו צריך לתת ביניהם אלא אבן
דקה, ואין האויר שביניהם ניכר עד שיעכב את חומו של ההיסק
מלעלות לתנור, אלא יועילו דפנות הבור להחזיק את חומו עד
שמגיע לתנור, מכיון שהתנור קרוב לקרקע הבור, טמא – מקבל
טומאה, ואם לאו, שאין התנור ניסוק בהיסק הבור, אלא צריך

להסיקו מתוכו כשאר התנורים, אינו מקבל טומאה, ואם נגע בו דבר
המטמא מהור. וחקמים אומרים, הואיל וכבר הוסק התנור, ואינו
תנור חדש שעדיין לא השתמשו בו, מכל מקום טמא – טמא בכל
אופן שהוסק, בין בהיסק הבור ובין בהיסק מתוכו.
הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה וחקמים: ובמאי קמיפלגי –
ובמה נחלקו, בהאי קרא – בדרשת פסוק זה (ויקרא י"א לה) 'תנור ובירים
ויתין טמאים הם וטמאים יהיו לכם', כלומר תנור וכיריים שנטמאו
יותצו. ונחלקו כיצד לדרוש זאת, רבי יהודה סבר, שמהלשון 'ותין',
שהיא לשון השיכת בהריסת דבר המחובר לקרקע, למדים שדווקא
מחוסר נתיצה – תנור שיש לו חיבור לקרקע או קרוב להיות מחובר
ושייכת בו נתיצה טמא – ראוי לקבל טומאה, וכשהתנור ניסוק על
ידי היסק הבור הרי הוא קרוב להיות מחובר, אך תנור שאין לו חיבור
לקרקע ואף אינו קרוב אליה שאין הוא מחוסר נתיצה, כלומר שאין
שייכת בו לשון נתיצה, כי כל שאינו קרוב לקרקע אין יותר נתון מזה,
ולא ניתן לקיים בו 'תנור וכיריים ויתין', מהור. ורבנן סברי – וחקמים
סוברים, שכיון שנאמר בכפילות 'וטמאים יהיו לכם' לאחר שנאמר
'וטמאים הם', למדים לרבות שתנור וכיריים טמאים מכל מקום – בכל
אופן, וגם תנור שאינו מתוקן לגמרי ואין לו חיבור לקרקע, והוא אף
רחוק מן הקרקע.
הגמרא מבארת מה דורשים חכמים בתיבה שממנה למד רבי יהודה
את שיטתו. שואלת הגמרא: ורבנן נמי – וגם לחכמים שחלקו בזה על
רבי יהודה, הכתיב – הרי נאמר בפסוק 'ותין', וכיצד יבארו לשון זו
לשיטתם. משיבה הגמרא: הווא – מה שנאמר 'ותין' לא בא ללמדנו
קולא, שתנור שאין שייכת בו נתיצה דחינו כשאנו בנוי ומחובר
לקרקע ונחשב כנתון כבר, אינו מקבל טומאה, שהרי כבר כפל
הכתוב 'וטמאים יהיו לכם' לרבותו לטומאה, אלא 'ותין' בא לאירך
גיסא – לצד השני, כלומר ללמדנו חומרא, שאף תנור המחובר
לקרקע מקבל טומאה, והוצרך הכתוב להשמיענו זאת, דסלקא
דעתך אמינא – שכן היה עולה בדעתך לומר, שפיון דתפריה
בארעא – שחיבר את התנור לקרקע, ככל התנורים העשויים כראוי
ומחוברים לארץ, אין דינו ככלי המקבל טומאה, אלא כגופא דארעא
דמי – דינו כדין הקרקע עצמה, שאינה מקבלת טומאה, וכפי הדין גם
בבתים המחוברים לקרקע, והתנור המחובר לקרקע לא יקבל טומאה,
לכן קא משמע לן – השמיענו הכתוב באומרו 'ותין', שגם תנור
המחובר לקרקע ששייכת בו נתיצה, מקבל טומאה.
עתה מבארת הגמרא מה דורש רבי יהודה בתיבות שמהם למדו
חכמים את שיטתם. שואלת הגמרא: ואירך נמי – וגם רבי יהודה
שחלק על חכמים וסבר שדווקא תנור המחובר לקרקע ושייכת בו
נתיצה מקבל טומאה, הכתיב – הרי נאמר בכפילות 'וטמאים יהיו
לכם' לרבות, ומה בא ללמדנו. משיבה הגמרא: הווא – כפילות זו
באה לרבות לטומאה בדבריו דרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב
יהודה אמר שמואל, מחלוקת רבי יהודה וחקמים, הווא הדין גם
ראשון – שהסיקו בפעם הראשונה על פי הבור, שזה סבר רבי
יהודה, שתנור שהוסק כשאנו מחובר לקרקע אינו נעשה בזה כלי
לקבל טומאה, אבל בהיסק שני – אם כבר הסיקו כשהוא מחובר
לקרקע ונעשה שם כלי, ולאחר מכן נטלו משם ונתנו על פי הבור
להסיקו ונטמא, באופן זה אפילו אם אינו סמוך כלל לקרקע אלא
תלוי בצואר גמל, לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה, עד
שישברנו, שעל כך נאמר 'וטמאים יהיו לכם' בכפילות, לרבות שטמא
אף באופן זה.
מוסיפה הגמרא: אמר עולא, ואף בהיסק ראשון, לדעת רבנן שלמדו
מריבוי הפסוק שאין צריך שחום התנור יתקיים היטב על ידי חיבור
לקרקע כדי שיקבל טומאה, אין צריך שיהיה את התנור על פי הבור
דווקא, אלא אפילו אם היה תלוי בצואר גמל, שלא היה סמוך כלל
לקרקע, מקבל טומאה.
לפי זה ביאר רבא את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה לענין טלטול
שברי תנור בשבת, שמדובר בתנור שאינו מחובר לקרקע, שלרבי
יהודה שאינו נחשב כלי המקבל טומאה, גם אינו נחשב לכלי המותר

1 בטלטול בשבת, ולכן גם שבריו אסורים בטלטול, ולחכמים שגם תנור
2 כזה נחשב כלי המקבל טומאה, גם נחשב לכלי המותר בטלטול
3 בשבת, ולכן גם שבריו מותרים בטלטול.
4 רב אשי מקשה על דברי רבא: מִתְקַן לָהּ וּמִקְשָׁהוּ רַב אֲשֵׁי, אִי הָכִי
5 – אם כך שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בטלטול שברי תנור ישן,
6 היא בשברי תנור כזה שהוסק על פי הבור, שלרבי יהודה אף הוא
7 עצמו אינו נחשב כלי, אֲדַמְיָלְנִי – עד שהם חולקים בְּשִׁבְרֵי תִנּוֹר
8 זה, לִיפְלֹגְנוּ – עליהם לחלוק בְּתִנּוֹר זה נִפְסָה וְעֶצְמוֹ, וממילא נדע
9 את דין שבריו, שְׁהָרִי הַשְּׁחָא – עתה ששמענו דתנור זה נִפְסָה
10 –[עצמו] לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא הָיָה מִנָּא – אינו נידון ככלי, וממילא עליו
11 להאסר בטלטול, שְׁבָרָיו מִיבְעָא – וכי צריך לומר ששבריו אסורים
12 בטלטול.
13 לכן חוזר רב אשי לבאר את המחלוקת בשברי כלים כדברי אביי, אך
14 באופן מסוים: אֵלָּא אִמְרַי רַב אֲשֵׁי, לְעוֹלָם ביאור מחלוקתם הוא
15 בְּדַמְיָן מִעֵיקָרָא – כפי שאמרנו בתחילה, שנחלקו בשברי תנור
16 גמור [המחובר לקרקע] הראויים למלאכה כל שהיא ולא למלאכתם
17 הראשונה, האם מותרים בטלטול או לא, ומדובר בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה
18 מִפְּקָא – באופן שהשברים ראויים לאפות על גביהם כעין שאופים
19 על גבי רעפים, ולכן נחלקו דווקא בשברי תנור ולא בשברי כלי, אף
20 שדינם שוה, כיון שבאופן זה ראויים למלאכה שהיא מעין מלאכתם
21 הראשונה של אפיה, אך מלאכה זו אינה ממש כמלאכתם הראשונה,
22 שכן אפיה רגילה היא בתוך התנור, ואפיה זו היא מבחוץ על גבי
23 שבריו.
24 רב אשי מבאר את מחלוקתם בזה: וְרַבִּי מֵאִיר אמר דבריו באופן זה
25 דווקא ולכן נקט תנור, אף שסבר שגם כשהשברים ראויים רק
26 למלאכה אחרת לגמרי מותרים בטלטול, שכן לְרַבִּי יְהוּדָה
27 שסבר שצריך שיעשו דווקא מעין מלאכתם הראשונה קֶאֱמַר – אמר
28 רבי מאיר את דבריו אלו. ואמר לרבי יהודה כך, לְרִידִי אֲפִילוּ
29 בְּעוֹשִׂין מַעֲיִן מְלָאכָה – לדעתי אף כשהשברים ראויים למלאכה
30 אחרת מותר לטטלם, ולא רק כשראויים לאפיה על גבם, אֵלָּא
31 לְרִידִךְ – אך גם לדעתך שצריך שיעשו מעין מלאכתם הראשונה,
32 אֲוִידִי לִי מִיָּהָא דְבִהָאִי גִּוּנָא מְלָאכְתָּהּ הוּא – מכל מקום הודה לי

33 שאופן זה שהשברים ראויים לאפיה כמלאכת התנור, נחשבים
34 כראויים לעשות מעין מלאכתם הראשונה. וְרַבִּי יְהוּדָה סבר, דִּלָּא
35 דִּמֵּי – שמלאכת האפיה על גבי שברים אינה דומה למלאכת האפיה
36 בתנור, שכן הָתָם – שם בתנור הֶפְסְקוּ דהיינו העצים והאש הוא
37 מְבַפְּנִים בתוך חללו, ואילו הָכָּא – כאן בשברי התנור הֶפְסְקוּ הוא
38 מְבַחֲזִין דהיינו מחוץ לשבר. וטעם נוסף שאין המלאכות דומות, הָתָם
39 – שם בתנור האפיה נעשית בְּמַעֲוֶמְד – שמדביקים את הפת בדפנות
40 התנור ועומדת שם, ואילו הָכָּא – כאן בשברי התנור, לֹא מַעֲוֶמְד –
41 הפת אינה עומדת אלא מוטלת כשהיבה על שולי השבר, שהוא
42 שוכב כרעפים השוכבים על רוחבם בעת שאופים עליהם.
43 הגמרא דנה בהמשך הברייתא של שברי תנור ישן. שנינו בברייתא:
44 הָעִיד רַבִּי יוֹסִי מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, עַל שְׁבָרֵי תִנּוֹר יִשָּׁן
45 שְׁנִיפְלִין בְּשִׁבְתָּהּ, וְעַל כִּיסוּי שְׂאִינוֹ צָרִיךְ בֵּית יֵד.
46 הגמרא מביאה את ההלכה למעשה בענין טלטול כיסוי תנור: אִמְרַ
47 רַבִּינָא, בְּמָאן מְטַלְמִלִין הָאִידֵנָא – כשיטת מי אנו נוהגים עתה,
48 שאנו מטלטלים כִּיסוּי דְּתִנּוֹרֵי דְּמִתָּא מְחִסָּא – כיסויי התנורים של
49 העיר מחסיא, דְּאִין לָהֶם בֵּית אֲחִינֹחַ – בית יד לאחוז אותם בו, בְּמָאן
50 – כשיטת מי, הלא כשיטת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שסבר שאינו צריך
51 בית יד לאחוזו כדי שיהא מותר לטלטלו, אלא מותר גם בלא בית יד.

משנה

52 המשנה עוסקת באופנים בהם אבן וזמורה מותרים בטלטול, ובדין
53 תוספת אהל ארעי: הָאֵלֶּךְ שְׁהִיחָה מערב שבת בְּקִירוֹתָהּ – דלעת
54 יבשה תחולה ושואבים בה מים, אִם האבן קשורה היטב אל פי
55 הדלעת, וּמְמַלְאִין בָּהּ ובדלעת) מים והאבן אינָה נּוֹפֶלֶת, מְמַלְאִין
56 בָּהּ – מותר לשאוב בשבת בדלעת זו, ולאבן שבה אין דין 'מוקצה
57 מחמת גופו' כיון שהיא נחשבת כחלק מן הכלי. וְאִם לֹא – ואם אין
58 האבן קשורה היטב אל הדלעת, וכשממלאים מים היא נופלת, אִין
59 מְמַלְאִין בָּהּ, כיון שהאבן אינה נחשבת חלק מן הכלי אלא היא
60 כשאר אבנים האסורות בטלטול, ועל כן אף הדלעת אסורה שהרי
61 נעשתה מבעוד יום בסיס לדבר האסור בטלטול.
62

שבת דף קכה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנט

מעשה חשוב של תיקון והכנה לשימוש, ועל כן אבן שהניחה על פי החבית אסורה בטלטול, שהרי לא עשה בה מעשה חשוב ליחידה לשימושה. וזמר – ורבי אסי סבר, לא פְּעִינָן מַעֲשֶׂה – אין צריכים מעשה חשוב ליחיד את המוקצה לשימוש, אלא די בהכנה מועטת של הנחת האבן על פי החבית כדי לעשותה כלי ולהתירה בטלטול. הגמרא מביאה שרבי אמי ורבי אסי כבר נחלקו בנידון זה במקום אחר: וְאִדְּרוּ לְמַעֲמִייהוּ – רבי אמי ורבי אסי שנחלקו האם צריך מעשה חשוב כדי להתיר מוקצה בטלטול, הלכו בזה לשיטתם. דְּכִי אֶתְנָא – כאשר באו רב דְּיָמִי מארץ ישראל לבבל אמר שמועה זו, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, וְאָמַר רַבִּי יוֹרְאָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, פְּעִים אַחַת הִלָּךְ רַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד בְּעֶרֶב שַׁבַּת, וּמִצָּא נֶדְבֶּךָ – שורה של אֲבָנִים המסודרות לצורך בנין, וְאָמַר לְתַלְמִידֵיו, צֵאוּ הַיּוֹם וְחֲשֹׁבוּ עֲלֵיהֶן לִיחֲדוֹן לִישִׁיבָה, בְּדִי שֶׁנֶּשֶׁב עֲלֵיהֶן לְמָחָר – שנוכל לטלטלן בשבת ולסדרן לצורך ישיבתנו, וְלֹא הֶצְרִיכֵן רַבִּי לְמַעֲשֶׂה הַכְּנָה בִּאֲבָנִים אלו. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הֶצְרִיכֵן רַבִּי לְמַעֲשֶׂה. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: לשיטת רבי יוחנן, מֵאִי אָמַר לְהוּ רַבִּי תַלְמִידֵיו לַעֲשׂוֹת כְּדִי לְהַתִּיר אֶת הַיְּשִׁיבָה עַל הָאֲבָנִים. מְבִיאַת הַגְּמָרָא שֶׁנֶּחֱלָקוּ בְּזֶה תַלְמִידֵיו: רַבִּי אֲמִי אָמַר, צֵאוּ וְלָמְדוּם אָמַר לְהוּ – כך אמר להם רבי, צאו עתה וסדרו את האבנים במקומן, כדי שנוכל מחר לשבת עליהם בלי צורך לטלטלן. ולשיטת רבי אמי באמת לא הותרו האבנים בטלטול, כיון שאי אפשר להחשיבן ככלי בלא לעשות בהן מעשה חשוב. אך רַבִּי אֲמִי אָמַר, צֵאוּ וְשִׁפְשֹׁפוּם אָמַר לְהוּ – כך אמר להם רבי, שפשוף את האבנים מן הטִּט שעליהן כדי שיהיו נאות יותר לישיבה, ובזה הן יחשבו ככלים ונוכל לסדרן לישיבה בשבת. ואף ששפשוף האבנים אינו מעשה הכנה חשוב, סובר רבי אסי שדי במעשה כלשהו כדי להחשיב אבן ככלי. נמצא שאף שם נחלקו רבי אמי ורבי אסי האם אבן נעשית כלי בהכנה מועטת, כמחלוקתם בהנחת אבן על פי החבית.

הגמרא מביאה דעות נוספות במעשה זה: אֵיתְתָּהּ, רַבִּי יוֹסִי בֶן שְׁאִיל אָמַר, לא נבדק של אבנים היה המעשה, אלא סוֹאֵר שֶׁל קוֹרוֹת הָיוּ – היה זה בקורות חדשות המיועדות לבנין, ומסודרות על הארץ כדי שלא יתעקמו. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן שְׁאִיל אָמַר, נִשְׁוֹשׁ שֶׁל סְפִינָה הָיוּ – המעשה היה בעץ ארוך שגשגשים בו לפני הספינה ובדוקים את עומק המים, לדעת אם תוכל הספינה לעבור בהם.

הגמרא מבארת שאין זו רק מחלוקת בפרטי המעשה, אלא יש כאן אף מחלוקת להלכה: לְמֵאֵן דְּאָמַר שֶׁבִּנְשׁוֹשׁ הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה, ואף שהוא עלול להתקלקל יותר התיר רבי לטלטלו על ידי הכנה מועטת, כֹּל שֶׁבֶן שאף בְּסוֹאֵר של קורות הדין כן, כיון שמקפידים עליהם פחות מגשוש. וְלְמֵאֵן דְּאָמַר שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הִיָּה בְּסוֹאֵר של קורות, דווקא סוֹאֵר התיר רבי לטלטל בהכנה מועטת, אֲבָל נִשְׁוֹשׁ קָפִיד עֲלֵיהּ – בעליו מקפיד עליו ביותר שלא יתעקם, ומייחד לו מקום לשמרו ומקצה אותו בידים שלא ישתמש בו לדבר אחר, ועל כן אין הוא מותר בטלטול אלא אם נעשה בו מעשה הכנה חשוב.

שנינו במשנה: וְמוֹרָה שְׁהִיא קְשׁוּרָה בּוֹ בְּטַפִּיחַ מִמְּלֵאֵין בַּהּ בִּשְׁבַת. מדייקת הגמרא: אם הזמורה קְשׁוּרָה לטפוח מבעוד יום, אֵין – אבן ממלאים בה, כיון שעשה בה מעשה להחשיבה ככלי. אך אם הזמורה לֹא קְשׁוּרָה, אף אם אפשר לתלות בה את הטפוח בלא קשירה, וחשב מערב שבת שרצה לשאוב בה, לֹא ממלאים בה כיון שהיא מוקצה מחמת גופה, ואין המחשבה מועילה להחשיבה ככלי.

מִבְּרַת הַגְּמָרָא: לִימָא מְתַנִּיתִין – שמה נאמר שמשנתנו הסוברת שאין לטלטל מוקצה אם לא הכינוהו על ידי מעשה, היא דְּלֹא בְּרַבִּין שֶׁמַּעֲזֵין בֶּן גְּמִלְיָאֵל, שֶׁמֵּתִיר לְטַטֹּל מוקצה אף אם ייחדוהו רק במחשבה. דְּתַנָּא, חֲרִיטֵי שֶׁל דָּקֵל – ענפי דקל יבשים שגִּדְּרוּן לְעֵצִים – שחתכן כדי להשתמש בהן להסקה, והרי הן מוקצה מחמת גופן, וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן – ולאחר מכן חזר בו ורצה להשתמש בהן לִישִׁיבָה, צָרִיךְ לְקַשֹּׁר אותן יחד מערב שבת (בדרך חריות העומדות לישיבה) כדי להחשיבן כמושב ולהתירן בטלטול, אבל אם לא קשרן הן

וְמוֹרָה – ענף של גפן שְׁהִיא קְשׁוּרָה מערב שבת בְּטַפִּיחַ – כלי ששואבים בו מים מן הבור או מן המעיין, ועל ידי הזמורה מורידים את הטפוח לתוך המים, מְמַלְאִין בָּהּ בְּשִׁפְתָּהּ, כיון שעשאה כלי. המשנה מביאה מחלוקת בידינו תוספת ארעי לאהל בשבת: פְּקַק הַמִּשְׁמַשׁ לְסִתְיַמַת הַחֲלוֹן, ומכניסים או מוציאים אותו תמיד כפי הצורך. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, בְּזֵמַן שְׁהִיא קְשׁוּרָה בַּחֲבֵל מִלְּמַעְלָה וְתַלְוִי בְּאוֹרֵי, דְּהֵינּוּ שֶׁהַחֲבֵל קָצֵר וְאִינוּ מְגִיעַ עַד הָאֶרֶץ, פּוֹקְקִין בּוֹ בִּשְׁבַת. וְאִם לֹא – ואם אינו תלוי באויר אלא נגרר על הארץ, אף שהוא קשור אֵין פּוֹקְקִין בּוֹ, כיון שאין להוסיף על אהל בשבת אפילו תוספת ארעי. וְהַכְּמִים אֲמָרִים, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף פּוֹקְקִין בּוֹ.

נמרא

הגמרא מביאה ממשנה להלן דין השייר למשנתנו: תָּנִן הָתָם (להלן קמב), אֲנִין שְׁמוֹנַחַת עַל פִּי הַחֲבִית בִּשְׁבַת, וְצָרִיךְ לְהוֹצִיא יָד מִן הַחֲבִית וְאִינוּ יוֹכֵל מִפְּנֵי הָאֲבָן הָאֲסוּרָה בְּטַטְלוֹל, כִּיצַד יַעֲשֶׂה, מִטָּה – מטה את החבית על צִידָהּ, וְהִיא וְהָאֲבָן נּוֹפֶלֶת מֵאֻלָּהּ. ובהמשך המשנה שם מבואר, שאם היתה החבית מונחת בין חביות אחרות, וְרוֹשֵׁשׁ שֶׁאִם יַעֲרֵךְ שֶׁם אֶת הָאֲבָן הֵן יְכוּלוֹת לְהַשְׁבֵּר, מוֹתֵר לוֹ אִף לְהַגְבִּיהָ אֶת הַחֲבִית כְּשֶׁהָאֲבָן עֲלֶיהָ לְמָקוֹם אֶחָר, וְשֶׁם יִטְנֶה עַל צִידָהּ. הַגְּמָרָא מְבִיאַת מַחֲלוקֶת בֵּין תַּלְמִידֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּבִיאור מִשְׁנֵה זו: אָמַר רַבִּי, אָמַר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ בְּסוֹף הַמִּשְׁנָה שְׁמוֹתֵי לְהַגְבִּיהָ אֶת הַחֲבִית עִם הָאֲבָן, אֲלֵא בְּשׁוֹבָתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבַּת אֶת הָאֲבָן עַל הַחֲבִית שֶׁלֹּא בְּמַתְכוּן, שְׂבֹאפוֹן זֶה אֵין הַחֲבִית נַעֲשִׂית 'בְּסִיס לְדַבֵּר הָאֲסוּר', שהרי לא התכוין לעשותה בסיס לאבן. אֲבָל בְּמַנִּיחָהּ אֶת הָאֲבָן מִדַּעְתּוֹ וְרָצָה שֶׁתְּהִיָּה מוֹנַחַת שֶׁם בִּשְׁבַת, אִף אִם הִיָּה כּוּוֹנָתָה שֶׁתִּשְׁמַשׁ הָאֲבָן כְּכִיסּוֹי לַחֲבִית, נַעֲשֶׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר – נעשית החבית בסיס לאבן שהיא מוקצה, ועל כן אף החבית עצמה אסורה בטלטול.

וְרַב יוֹסֵף אָמַר שְׁמוּעָה זוּ בְּשֶׁם תַּלְמִיד אֶחָד שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, וְבֹאפוֹן אַחֲרָי, אָמַר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שְׁצָרִיךְ לְהַטוֹת הַחֲבִית וְאִסוּר לִיטוֹל אֶת הָאֲבָן בִּידֵיו, אֲלֵא בְּשׁוֹבָתָהּ אֶת הָאֲבָן מֵעֶרֶב שַׁבַּת עַל פִּי הַחֲבִית, וְלֹא הַתְּכוּיִן לַעֲשׂוֹתָהּ כְּלִי. אֲבָל בְּמַנִּיחָהּ אֶת הָאֲבָן שֶׁם מִדַּעְתּוֹ כְּדִי שֶׁתְּכַסֶּה אֶת הַחֲבִית, נַעֲשֶׂה הָאֲבָן בְּכִיסּוֹי לְהַתְּכִיתָהּ, וְדִינָה כְּלִי מוֹתֵר לִיטְלוֹ בִּידֵים.

רבה מקשה על דברי עצמו: אָמַר רַבִּי, מוֹתְבִינָן אֲשַׁמְעִיתִין – יש לי להקשות על שמועתי ממה ששנינו במשנתנו, הָאֲנִין שֶׁבְּקִירֵיהֶן, אִם מְמַלְאִין בָּהּ מִים וְהָאֲבָן אֵינָה נּוֹפֶלֶת, מְמַלְאִין בָּהּ בִּשְׁבַת. ולכאורה מוכח שאבן שייחידה להשתמש בה נעשית כלי ומוותרת בטלטול, ואם כן יש להתיר גם אבן המונחת על פי החבית לכסותה. מתרץ רבה: וְלֹא הִיא – אין זו קושיא, דְּהָתָם בְּקִירֵיהֶן, בֵּין דְּהִתְקָה – שקשר את האבן אל הקיריה היטב, שְׁוִיָּא דוֹפֵן – החשיב בזה את האבן כדופן הכלי, אבל בהנחה בלבד לא נעשית האבן כלי, ועל כן אבן המונחת על פי החבית אינה מותרת על ידי כך בטלטול.

רב יוסף מקשה על דברי עצמו: אָמַר רַב יוֹסֵף, וּמוֹתְבִינָן אֲשַׁמְעִיתִין – ואף על שמועתי יש להקשות ממה ששנינו בהמשך המשנה, אִם לֹא – אם אין האבן קשורה היטב לקיריה ונופלת בשעת מילוי המים, אֵין מְמַלְאִין בָּהּ בִּשְׁבַת, ולכאורה מוכח שאבן אינה נעשית כלי בהנחה בלבד, ואם כן קשה על שיטתי שאבן המונחת על פי החבית לכסותה נעשית בכך כלי. מתרץ רב יוסף: וְלֹא הִיא, דְּהָתָם בְּקִירֵיהֶן, אֵין הָאֲבָן רְאוּיָה כָּלֵל לְשִׁמּוֹשׁ לְשִׁיבָה בְּלֹא הִידוּק, שהרי היא נופלת, וּבֵין דְּלֹא תְּהִיָּה הִיָּטָב לְדוֹפֵן הַכְּלִי, בְּטוֹלֵי בְּטָלָה – הוא גילה דעתו שאין האבן חשובה בעיניו להשתמש בה, וביטל אותה מלהיות כלי. אך בחבית די בהנחת האבן כדי לכסותה, ועל כן בהנחה בלבד נחשבת האבן ככלי.

מִבְּרַת הַגְּמָרָא: בְּמֵאִי קְשִׁיפְלִי – במה נחלקו רבי אמי ורבי אסי. משיבה הגמרא: מָר – רבי אמי סבר, שכדי ליחיד מוקצה מערב שבת לעשותו ככלי ולהתירו בטלטול, פְּעִינָן מַעֲשֶׂה – צריכים לעשות בו

1 אסורות בטלטול, שאין מחשבתו מועילה לייחדן לכלי. אך רבן
 2 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין צְרִיךְ לְקַשּׁוֹר, אלא על ידי מחשבתו
 3 בלבד נעשו החריות לכלי. ולכאורה לשיטתו יש להתיר זמורה
 4 שחישב עליה אף אם לא קשרה, שלא כמבואר במשנתנו.
 5 הגמרא מבארת כיצד ניתן להעמיד את משנתנו אף כרבן שמעון בן
 6 גמליאל: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, אָפִילוּ תִימָא – אף אם תאמר שמשנתנו
 7 סוברת כרבן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שדי במחשבה לייחד מוקצה, אין
 8 להקשות מדוע בזמורה היא הצריכה קשירה, דְּהָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן –
 9 כאן במשנה במה מדובר, בְּמַחוּפָּרֵת בְּאַבְיָה – בזמורה המחוברת
 10 לעץ הגפן, ובאופן זה אף רבן שמעון בן גמליאל מודה שצריך מעשה
 11 כדי להתירה בטלטול.
 12 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שמדובר בזמורה המחוברת לעץ, מדוע
 13 מועילה הקשירה מבעוד יום להתיר את השימוש בה, והרי קָא
 14 מְשַׁתְּמֵשׁ בְּמַחוּפָּר לְקִרְקַע, וחכמים גזרו שלא להשתמש בדבר
 15 המחובר לקרקע. מתרצת הגמרא: משנתנו עוסקת בזמורה היוצאת
 16 מהגפן לְמַטָּה מִשְׁלֵשָׁה – בתוך שלשה טפחים מהקרקע, ובאופן זה
 17 לא אסרו חכמים להשתמש במחובר.
 18 רב אשי מתרץ באופן אחר: רַב אֲשֵׁי אָמַר, אָפִילוּ תִימָא – אף אם
 19 תאמר שמשנתנו עוסקת בזמורה תְּלוּשָׁה, מכל מקום נוכל להעמידה
 20 כרבן שמעון בן גמליאל, ומה שאסרה המשנה לשאוב בזמורה
 21 שאינה קשורה, גְּזִירָה היא שְׁמָא יְקָמוּם – שמא כשיבוא לתלותה בה
 22 את הטפיח כדי לשאוב יראה שהיא ארוכה מדי, וכיון שהיא רכה וקל

23 לחותכה, יחתכנה לפי צורכו, ויעבור על מלאכת 'מכה בפטיש'.
 24 שנינו במשנה: פֶּקֶק הַחֲלוֹן בּוֹ, רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור
 25 ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. וחכמים אומרים, בין כך ובין
 26 כך פוקקין בו. הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר
 27 חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַבֵּל – בין רבי אליעזר ובין חכמים מוֹדִים שְׁאֵין
 28 עוֹשִׂין אֶהָל עֲרָאִי בְּתַחֲלָה בְּיוֹם טוֹב – שאין להתחיל בבניית אהל
 29 עראי ביום טוב, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שאסור להתחיל בבנייתו בַּשַּׁבָּת
 30 החמורה יותר. וְלֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וחכמים, אֲלֹא אם מותר
 31 לְהוֹסִיף תוספת ארעי, שְׂרָפִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין מוֹסִיפִין תוספת
 32 ארעי בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שאין מוסיפין בַּשַּׁבָּת. ומטעם זה
 33 אסר רבי אליעזר להניח בחלון פקק שאינו תלוי, שהרי מוסיף בזה
 34 תוספת עראי. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, מוֹסִיפִין תוספת ארעי אפילו בַּשַּׁבָּת,
 35 וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שמוסיפין בְּיוֹם טוֹב, ועל כן התירו לפקוק, שהרי
 36 אין דעתו שיהיה החלון פקוק לעולם.
 37 שנינו במשנה: פֶּקֶק הַחֲלוֹן, רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור
 38 ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין כֶּךָ
 39 וּבֵין כֶּךָ פּוֹקְקִין בּוֹ. מבררת הגמרא: מָאִי 'בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ', האם
 40 הכוונה בין קשור ובין אינו קשור, או הכוונה בין תלוי ובין אינו תלוי,
 41 אך גם הם מודים שצריך הפקק להיות קשור.
 42 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב פְּהֵנָא, חכמים סוברים
 43 שמותר לסתום חלון בפקק